

OLIKA DOMSTOLSTYPER

Allmän domstol

Behandlar *tvistemål* och *brottmål*

Olika instanser kan ge prövningstillstånd

Instanserna är tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen.

Tingsrättens beslut kan överklagas till hovrätten, om det finns prövningstillstånd.

Hovrättens domar kan överklagas till Högsta domstolen, om det finns prövningstillstånd.

48 tingsrätter i Sverige och sex hovrätter.

Högsta domstolen finns i Stockholm.

Högsta domstolens funktion är att komma med vägledande *prejudikat*.

NJA Nytt juridiskt arkiv, publiceras HD:s avgöranden.

Tvistemål

Mål mellan parter; människor och organisationer

Oense om vårdnad av barn, ett köp etc.

Den part som förlorar ett mål får betala den vinnande sidans rättegångskostnader

Brottmål

Åklagare väcker åtal mot en privatperson som är misstänkt för att ha begått en brottslig handling.

Den som döms för brott kan tvingas ersätta staten för kostnader för försvarare.

Leder till att åtal ogillas eller döms för brott och får en brottspåföljd.

Förvaltningsdomstol

Handlägger mål mellan enskilda och staten

Tvångsomhändertagande av barn, rätt till färdtjänst, för hög skatt för enskild.

Instanser: Förvaltningsrätt, kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen.

Myndighetsbeslut - Skattemyndighet eller försäkringskassan - som överklagas.

Specialdomstol

Arbetsdomstolen samt Patent & marknadsdomstolen - PMD - som är inriktade på speciella rättsområden.

Arbetsdomstolen handlägger arbetsrättsliga mål enligt MBL och LAS

PMD handlägger ärenden enligt konkurrenslagen, immaterialrätten och marknadsföringslagen.

PROCESSEN VID TINGSRÄTT

Brottmål - Åklagare mot en privatperson

Tvistemål - Parterna är privata rättssubjekt

- Ansökan om stämning kommer in till Tingsrätten
- Rättegång = Huvudförhandling
- Domen avkunnas - i enklare mål direkt
- Domslut - Någon döms till fängelse eller betala till någon
- Domsäl - Motiveringen till domslutet, med rättsregler till grund.
- Överklagan till hovrätten inom tre veckor efter tingsrättens dom

PROCESSEN I BROTTMÅL

1. Polisen gör en utredning.
2. Åklagaren leder förundersökning.
3. Åklagaren väcker åtal genom stämningsansökan mot en viss person.
4. Tingsrätten utfärdar stämning mot den åtalade.
5. Åtalade, målsägande och vittnen ger sin version av vad som har hänt och meddelar sig skyldig eller oskyldig.
6. Åklagaren har bevisbördan och ska bevisa brottet. Den åtalade är oskyldig till åklagaren bevisat motsatsen - mycket högt beviskrav.
7. Efter huvudförhandling - Överläggning - rätten överlägger hur den ska döma. Om 2 - 2 väljs det alternativ som är lindrigast för den tilltalade.
8. I hovrätten - tre lagfarna domare och två nämndemän.
9. I högsta domstolen - enbart jurister.

Allmänt om brottmål

- Tingsrätten i brottmål: juristdomare och tre nämndemän - politiskt tillsatta.
- Det åtalade - den tilltalade - meddelar sig skyldig eller oskyldig.
- Målsägande - den som lidit skada av brott.
- Offentlig försvarare - om den tilltalade har speciella behov såsom ålder.
- Privat försvarare - har alla rätt till, behöver ej vara jurist.
- Målsägandebiträde finns alltid vid sexualbrott och familjerelaterat våld.

PROCESSEN I TVISTEMÅL

Två parter är oense om något.

Dispositiva tvistemål: Pengar, föremål, avtal och testamenten. Yrkanden styr.

Förenklade tvistemål, värde under halvt prisbasbelopp.

Indispositiva tvistemål: Familjemål; äktenskapsskillnad, vårdnad, umgänge med barn.

Domstolen kan gå emot båda parternas vilja.

Processen i tvistemål

1. En person - fysisk eller juridisk, käranden - ansöker om stämning mot en annan person yrkande.
2. Stämningsansökan lämnas till tingsrätten.
3. Käranden betalar en ansökningsavgift till domstolen.
4. Tingsrätten utfärdar stämning i målet.
5. Svaranden uppmanas lämna svaromål om käromålet medges eller bestrids.
6. De två parterna ses på Tingsrätten med en juristdomare för att träffa en förlikning för att undvika en rättegång i tvistemål.
7. Om svaranden inte medverkar kan käromålet bifallas utan prövning: *Tredskodom*.
8. Tingsrätten meddelar sin dom.
9. Den som förlorar ett dispositivt tvistemål betalar motpartens rättegångskostnader.

Summarisk process

Ansöka om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten. Exempelvis för obetalda mobilräkningar.

Roller i huvudförhandlingen

- Åhörare
- Käranden, eller åklagare och målsägande.
- Vittnesbås
- Svaranden eller tilltalad och offentlig försvarare
- Rättens ledamöter; juristdomare och nämndemän

Det finns inga krav att den som tvistar behöver juridiskt ombud. Med företag och större summor, brukar affärsjurister användas.

Alternativa tvistelösningar

- Medling; utsedd medlare försöker få parterna överens.
- Skiljeförfarande; icke offentliga, går snabbare.
- Allmänna Reklamationsnämnden ARN; besvikna konsumenter vs företagare

Processrättsliga principer

- Förhandlingsprincipen: Domstolen låter parterna sköta sig själva, som en duell.
- Kontradiktoriska principen: Ingen får bli dömd utan att ha fått yttra sig.
- Muntlighetsprincipen: Allt ska läggas fram muntligen - ej läsa texter.
- Omedelbarhetsprincipen: Vittnet ska höras direkt från källan, ej text.
- Koncentrationsprincipen: En koncentrerad huvudförhandling.
- Offentlighetsprincipen: Huvudförhandlingar är offentliga, den som vill kan komma som åhörare (BrB 5:1)

Utsökning enligt Utsökningsbalken

Om gäldenären inte frivilligt betalar av skulden och rättar sig efter domen.

Borgenären begär verkställighet av domen

Exekution = verkställighet.

Kronofogdemyndigheten ansvarar för exekutionstitlar.

I UB finns regler för åtgärder, vanligast är *utmätning*, UB 4 Kap.

Gäldenärens fast och lösa egendom kan tas om hand.

UB utgår från att gäldenären äger egendom, även om denna är gift.

Undantag enligt *beneficiereglerna*, UB 5 Kap, undantag för grundläggande behov.

Löneutmätning avser gäldenärens lön, UB 7 Kap.

Avhysning eller vräkning, UB 16, Kronofogdemyndigheten tvingar en gäldenär att flytta.

Betalningsanmärkning, går via kreditupplysningsföretag med information från

Kronofogdemyndigheten.

Utmätning

Enstaka borgenär ber om Kronofogdens hjälp med att få betalt av gäldenären.

Konkurs enligt - KonkL

Konkursregler - alla gäldenärer behandlas lika.

Tillgångarna hos gäldenären tas om hand och fördelas proportionellt till borgenärerna.

Både privatpersoner och företag kan försättas i konkurs.

Obestånd, dvs insolvens, krävs för att sätta en person i konkurs.

Den som är i konkurs får ej bestämma över sin egendom eller ingå avtal.

Gäldenärens egendom kallas Konkursbo.

En förvaltare sköter konkursboet och säljer ut egendom så att borgenärerna får sina pengar.

Skuldsanering - Skuldsaneringslagen

Istället för konkurs kan en gäldenär söka om skuldsanering

En avbetalningsplan på fem år, därefter skuldfri.

Gäldenären ska anses ha förmåga att betala av.

FRÅGOR Processrätt

1. Vilka är de tre instanserna i allmän domstol?
2. Förklara kort skillnaden mellan tvistemål och brottmål.
3. Förklara processen i brottmål.
4. Förklara processen i tvistemål.
5. Vilka roller finns i huvudförhandlingen?
6. Vilka är de processrättsliga principerna?
7. Vad är utmätning, konkurs och skuldsanering?